

Ю.О. Волинець. Проблема формування професійно-екологічної компетентності студентів - майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів/ Ю.О. Волинець//Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. □ Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 7. 240 с.

*Юлія Волинець, Інна Паришкура
(Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку Української держави особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх фахівців, формування їх особистісно-професійних якостей і здібностей. Це зумовлює потребу вдосконалення процесу підготовки нового покоління конкурентноспроможних педагогічних працівників на засадах інноваційної педагогіки, яка передбачає формування пошукових і дослідницьких умінь та застосування їх у різних видах навчально-виховної діяльності [2, с.1].

Випускники педагогічних навчальних закладів у професійній діяльності мають поєднувати інтегровані якості наставника, здатного передавати вихованцям знання, уміння; формувати в дітей екологічно мотивованої поведінки, людські якості, розвивати спеціальні вміння, потребу в дослідницькій діяльності, використовувати еколого-розвивальне середовище для формування екологічно мотивованої поведінки; діагностувати рівні екологічних уявлень, особливості ставлення дошкільників до природного довкілля тощо.

Аналіз досліджень та публікацій засвідчив, що окремими проблемами підготовки майбутнього педагога займалися вчені О. Абдуліна, А. Алексюк (готовність до професійної діяльності), Ю. Бабанський (дидактична

підготовка), С. Гончаренко, С. Мартиненко, О. Пехота, І. Підласий, О. Сластьонін, Л. Хоружа (основи інтегрованого підходу до навчального процесу у ВНЗ), О. Артамонова, Г. Гуз, С. Дерябо, С. Тарасова, В. Ясвін (теоретико-методичні засади екологічної освіти та виховання).

Студенти – майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів усвідомлюють, що основи екологічної культури закладаються ще в дошкільному віці, тому завдання педагога виховати підростаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності [4, с. 163]. Ідеї вдосконалення навчання через інтеграцію навчальних дисциплін, їх міжпредметні зв'язки висловлювалися ще класиками педагогіки (І. Гербарт, Я. Коменський, Д. Локк, І. Песталоцці, К. Ушинський) [5, с. 222].

З метою виконання поставлених перед вихователем завдань, які висуває перед ним суспільство, не можна обмежитись формуванням якихось окремих сторін особистості педагога. На думку І. Підласого, педагогічний продукт, яким би складним він не був, формується поелементно, проте, найважливіше значення мають не окремі частини, а їх органічна єдність, що утворює нову якість [3, с. 347].

Показником результативності виховання екологічної культури дітей є їхня екологічно мотивована поведінка, обумовлена екологічною доцільністю та системою морально-етичних цінностей. Діяльність дітей у природі та еколого-педагогічна діяльність педагога є взаємозумовленими та взаємозалежними. Умотивованість педагога, його моральна позиція, здатність до пошуку духовно-душевної близькості з природою, наявність глибинного відчуття причетності до життя на Землі в широкому сенсі слова, особистісних вартостей у спілкуванні з природою є дуже важливими складниками успішної еколого-педагогічної діяльності [6, с. 2].

Отже, готовність до формування в дітей екологічно мотивованої поведінки має бути результатом еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів, а становлення цієї готовності означає утворення системи таких мотивів, інтересів, установок, рис особистості, знань, досвіду практичної діяльності, які, активізуючись, забезпечать можливість ефективно виконувати свої професійні функції [6, с. 2].

Ми погоджуємося з думкою вченої Трубник І.В., яка зазначає, що «готовність майбутніх вихователів до формування екологічно мотивованої поведінки старших дошкільників – це інтегративне новоутворення, що розглядається як функціональний стан і стійка характеристика особистості й уключає в себе: екологічну спрямованість, позитивну мотивацію, професійно необхідні риси особистості, природознавчі та методичні знання, уміння й навички, рефлексію результатів власної праці» [6, с.9].

На основі аналізу практичної підготовки студентів педагогічних ВНЗ, ми дійшли висновку про те, що майбутнім вихователям ДНЗ потрібно узагальнювати свій досвід, намагатися впроваджувати щось нове, перевіряти його результативність на практиці. Практичний досвід також свідчить, що у більшості педагогічних ВНЗ успішно діють студентські наукові товариства, науково-творчі лабораторії, гуртки, студії, проводяться студентські науково-практичні конференції, зустрічі студентів із провідними науковцями-педагогами і психологами в галузі дошкільної освіти зокрема, психологічні тренінги з метою підвищення ефективності навчання і саморозвитку студентів, їхнього особистісного зростання. Також здійснюється керівництво підготовкою студентських наукових (курсівих, бакалаврських, магістерських) кваліфікаційних робіт, мета яких полягає у формуванні пізнавальних потреб та інтересів, систематизації студентських науково-дослідницьких і творчих здобутків. На аудиторних заняттях студентам пропонуються різні види творчих і пошукових завдань, під час виконання яких формуються відповідні творчі педагогічні вміння. Формування професійно-екологічної компетентності здійснюється також і під час самостійної роботи як важливого виду навчально-пізнавальної діяльності. І хоча така організація роботи у вищому навчальному закладі, на нашу думку, загалом сприяє формуванню мотиваційно-ціннісного компонента фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до екологічної діяльності, проте варто зазначити, що цього не достатньо. Ми спостерегли, що у навчально-виховному процесі ВНЗ мало уваги приділяється формуванню вольових якостей студентів, спрямованих на творчий підхід. Окрім того, існуюча система фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ не передбачає скоординованої системної роботи щодо послідовного розвитку зацікавленості, інтересів, мотивації до екологічної діяльності, а згодом і потреби у ній.

В. Борисов дає визначення особистісно-орієнтованої технології як різновиду педагогічної діяльності; процесу і результату створення (проектування) адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини в освітній установі, яка складається зі спеціальним чином сконструйованих під задану мету методологічних, дидактичних, психологічних, інтелектуальних, інформаційних і практичних дій, операцій, прийомів, кроків учасників освітнього процесу, які гарантують досягнення поставлених освітніх цілей і свободу їх свідомого вибору. До конкретних процедур технологізації освітнього процесу автор відносить такі дії, які здійснюються як на рівні всього навчального закладу, так і на рівні конкретного викладача: уточнення і/або конкретизація моделі майбутнього спеціаліста (прогностичного типу) та виявлення у ній компонента, який забезпечується гуманітарними дисциплінами (технологізація цілей освіти); добір змісту навчального матеріалу в рамках конкретної дисципліни на основі державного освітнього стандарту в усіх його проявах: кваліфікаційної характеристики професіоналу та результатів маркетингових досліджень потреб у конкретних регіонах і галузях економіки (технологізація взаємодії цілей і змісту освіти); структурування навчальної інформації з урахуванням

специфіки майбутньої діяльності, цілей розвитку особистості, особливостей мислення і сприйняття тих, хто навчається (технологізація представлення начальних предметів); кореляція базових занять з усіх дисциплін, які вивчаються у ВНЗ, з метою синтезування їх змісту і формування цілісного сприйняття і мислення у майбутніх спеціалістів (технологізація понятійного апарату); розгортання (організація) педагогічної взаємодії шляхом використання особистісно орієнтованих освітніх технологій як в умовах аудиторного, так і позааудиторного спілкування (технологізація особистісно-професійної взаємодії учасників освітнього процесу); моніторинг якостей (контроль і корекція процесу) досягнення освітніх цілей, поставлених у кваліфікаційних характеристиках професіонала, на основі використання особистісно орієнтованих процедур (технологія одержання зворотного зв'язку) [1, с. 181].

Основними формами викладання, які сприяють формуванню професійно-екологічної компетентності студентів-майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, є: проблемні лекції; проблемні семінари; факультативні заняття; пошукова самостійна робота (індивідуальні завдання, творчі задачі, творчі роботи); лабораторно-практична робота; нестандартні заняття у вигляді мандрівки, дослідження, конференції, змагання, загадки тощо; навчальна конференція; контрольне тестування; педагогічна практика.

На нашу думку, всі ці форми викладання дають змогу ефективно формувати професійно-екологічну компетентність шляхом розв'язання творчих задач, вирішення навчальних проблем, ведення дискусій та наукових спорів, використання різноманітних творчих знань у ході проведення занять. На процес формування професійно-екологічної компетентності впливають різні чинники, тому вирішення означеної проблеми завжди передбачає варіативність щодо добору форм і методів навчально-пізнавальної діяльності, який здійснюється на основі їх окремих характеристик і порівняльної ефективності.

У ході дослідження ми дійшли висновку про те, що основними методами навчально-пізнавальної діяльності, які сприяють виробленню професійно-екологічної компетентності, є: евристичний пошук (евристична бесіда-пошук); робота з інформаційними джерелами, викладання-діалог; метод проблемного викладу; дослідницький метод (метод колективного пошуку оригінальних ідей, метод розв'язування творчих завдань і задач, лабораторний експеримент); навчально-рольові ігри (мікровикладання, рольові диспути, рольові ігри).

З метою формування професійно-екологічної компетентності у студентів – майбутніх вихователів ДНЗ у навчальному процесі ВНЗ ми використовуємо такі методи навчально-пізнавальної діяльності: робота з інформаційним джерелом – цей метод найбільш ефективний для самостійного пошуку, систематизації, класифікації наукової інформації, вирішення проблем і встановлення зв'язків. Підвищує зацікавленість студентів, стимулює їх інтелектуальну діяльність; викладання-діалог – цей метод є найбільш ефективним для аналізу, синтезу, систематизації та класифікації наукової інформації, а також для блочного викладання нової та новітньої інформації; евристичний пошук, або метод дослідження і відкриття спрямований на активізацію інтелектуальної діяльності студентів шляхом створення проблемних ситуацій, які вирішуються за допомогою висунення гіпотез, генерації ідей, здійснення порівнянь, співставлення фактів тощо. Ефективний для розвитку професійно-екологічної компетентності студентів є метод проблемного викладу, що передбачає створення проблемних ситуацій, ситуацій новизни, постановку проблемних питань і завдань.

Отже, можемо зробити висновок про те, що для ефективного формування професійно-екологічної компетентності у студентів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів суттєве значення має проектування навчального процесу з урахуванням основних закономірностей і етапів творчого процесу. Організована аудиторна та позааудиторна робота сприяла розвитку знань майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів про навколишнє середовище та систему взаємозв'язків у ньому, усвідомленню реальної цінності природи, її ролі у житті суспільства, розвивала вміння об'єктивно оцінювати власні дії та їх вплив на навколишнє середовище, стимулювала розвиток системи мотивів поведінки у природі, допомагала зрозуміти та усвідомити роль обраної професії у розв'язанні екологічних негараздів сучасності, водночас, стимулювала бажання екологічне виховання дітей дошкільного віку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисов В.В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Борисов Вячеслав Вікторович ; Слов'янський держ. пед. ін-т. – Слов'янск, 1996. – 181 с.
2. Волинець Ю.О. Формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у фаховій підготовці : автореф. дис ... канд. пед. наук / Ю. О. Волинець . – Київ, 2013 . – 20 с.
3. Подласый И.П. Продуктивная педагогика : Книга для учителя / И.П. Подласый. – М. : Народное образование, 2003. – 496 с.
4. Слатвінська О.А. Формування екологічної компетентності учнів ПТНЗ шляхом інтеграції навчальних дисциплін / О.А. Слатвінська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології – 2015 – № 5(31) –С. 312-317.
5. Степанюк Н. Особливості формування екологічної культури особистості / Н. Степанюк // Нова педагогічна думка – 2014. – № 3(79). – С. 222-224.